

תלמוד בבלי מסכת מכות דף יט עמוד א

ומאי קסבר? אי קסבר: קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, אפי' בכור נמי! אי קסבר: קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, אפילו בכור נמי תבעי! אמר רבינא, לעולם קסבר: קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והכא בבכור שנזרק דמו חורבן הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים, ומקשינן בשרו לדמו, מה דמו במזבח אף בשרו במזבח, ומקיש מעשר לבכור.

רש"י מסכת מכות דף יט עמוד א

אי קסבר קדושה ראשונה- של בית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא כי היכי דסבירא ליה בקדושת הארץ וקא מיבעיא ליה מי קרינא ביה השתא בלא חומה לפני ה' אלהיך או לא וקא פשיט מעשר מבכור.

אפי' בכור נמי- יקרב ויאכל דהא מאן דאית ליה קדשה לעתיד לבא סבירא ליה מקריבים אע"פ שאין בית כדאמרין במגילה נקראת/מגילה/ (דף י.)

ה"ג ואי קסבר לא קדשה אפילו בכור נמי תיבעי- ואי קסבר קדושת הבית בטלה ומיבעיא ליה במעשר הואיל ואינו צריך לבית אי מתאכיל בירושלים לפני ה' קרינא ביה אי לא אפי' בכור נמי כי האי גוונא תיבעי ליה כגון בכור שנזרק דמו וחרב הבית ועדיין בשרו קיים מהו שיאכלוהו.

אמר רבינא לעולם קסבר לא קדשה והכא- דקא פשיט ליה למעשר מבכור בבכור שאינו צריך לבית דומיא דמעשר עסקין והא דפשיטא ליה דלא מתאכיל משום דאיתקש בשרו לדמו דכתיב ואת דמם תזרוק על המזבח וגו' ובשרם יהיה לך וגו' ויליף מיניה בשעה שהיא ראויה לזריקת דם אתה אוכל את הבשר ולא משנהרס המזבח.

תוספות מסכת מכות דף יט עמוד א

ואי סבר לא קדשה אפילו בכור נמי תיבעי- כך גרסת רש"י דמוקי ליה בבכור שנשחט ונזרק דמו קודם חורבן דההוא הוי דומיא דמעשר כדפ"ה וא"ת אי לא קדשה אם כן לא משכחת לה מעשר דקדושת הארץ בטלה וי"ל דודאי קדושת בית לא קדשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא לענין מעשרות אבל קשה דאי לא קדשה קדושת הבית לעולם א"כ במות מותרות דהא בהא תליא כדמוכח במגילה (דף י.) ואם כן יביא מעשר שני ויהא נאכל בכל ערי ישראל כדאמרין בזבחים (דף קיב:) באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות וקדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל העיר וי"ל דמיירי שגדל לפני הבית שהוזקק להביאו למקום ובהכי ניחא נמי קושיא קמייתא ומסיק דלעולם לא קדשה כהאי גוונא אבל קשה לגירסא זו דאמרין למסקנא דלא קדשה אם כן מאי מיבעי לעיל יכול יעלה פשיטא דלא יעלה בירושלים יותר משאר עיירות כיון דלא קדשה ותו גבי בכור נמי למה לי היקשא דבשרו לדמו תיפוק ליה דבלאו ההיקשא דהיכא דאכיל הוי להו כחוץ לחומה כיון דלא קדשה והוי ליה כאוכל קדשים בחוץ ועוד קשה דקאמר ולעולם דלא קדשה כו' ומקשינן בשרו לדמו משמע דאי אמר קדשה מתאכיל בכור בלא בית ולא הוי ממעטינן מהך היקשא וקשה דהא מוכח פרק קדשי קדשים (זבחים ס.) דמזבח שנפגם אין אוכלין קדשים קלים ואמאי הא מוכח הכא היכי דקדשה דנאכל אפילו ליכא מזבח ושאיני הכא דלא קדשה לכן צריך לומר דגריס לעיל ואי סבר לא קדשה מעשר נמי והכי פירושא אפילו מעשר נמי לא יהא מתאכיל בירושלים כלל בלא פדיון דלא הוי כלל לפני ה' אלהיך ואין לתמוה אי לא קדשה אם כן לא משכחת מעשר דקדושת הארץ בטלה דודאי קדושת בית לא קידשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא לענין מעשרות ולא תליא הא בהא אבל הכא מיירי שאין המזבח כלל בנוי וגריס לעולם קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא וטעמא דבכור לאו משום קדושת הארץ אלא משום דאתקש בשרו לדמו דבעינן שיהא המזבח קיים בשעת אכילת בשרו הלכך כל כמה דילפינן דבכור לא מתאכיל מעשר נמי לא מתאכיל בלא פדיון ואם תאמר ברייתא דאמרה בכורים יוכיחו מנלן דבכורים לא מתאכלי כשאין מזבח אם הונחו אצל מזבח וחרב דבעי למילף מעשר מיניהו ויש לומר דודאי הא דאמרין בברייתא בכורים יוכיחו מיירי בבכורים שלא הובאו כלל בפני הבית עד לאחר חורבן ובדאי היה להש"ס להשיב דאם כן לא שייך כלל לדמות מעשר לבכורים אלו שהרי צריכים הנחה וצריכים לבית גם בשביל הנחה ולא בשביל אכילה לחוד ומעשר לא צריך לבית אלא בשביל אכילה לבד אלא דלא חייש ליה לפי שאינו נשאר במסקנא ומה שזקוק הש"ס להעמיד בבכור שנזרק דמו לפני הבית ואינו מעמידו כשהובא אחר הבית כמו בכורים משום דתנא מסיים קרא דהקיש הכתוב ואין נכון להעמיד בבכור שהוא אחרי הבית שלא דמי כלל למעשר דהא מחוסר מתן דם ואימורין כדפ"ל ולא שייך להקיש מעשר לבכור אלא דוקא כשאין הבכור צריך לבית אלא דוקא בשביל האכילה דלפני ה' והשתא הויא דומיא דמעשר דודאי במשא ומתן יכול להיות דומה מעשר לבכורים שהובאו אחר הבית אף על גב דלא נשאר במסקנא ובכור נמי שבתחלת הברייתא יכול היה להיות בבכור שאחר הבית אלא שאז לא היה טועה דהא לא שייך כלל לדמות לו מעשר והיינו דמותיב שכן אין טעון מתן דמים.

שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן תלד ד"ה ז וא"כ

ז' וא"כ כיון דבש"ס ערכין מדמה קדושת הארץ לקדושת ערי חומה ולמ"ד קדושת ארץ בטלה קדושת ערי חומה נמי בטלה ובטלה קדושת מחנה ישראל שבערי חומה. ה"ה דבטלה קדושת ערי חומה ה"ה דבטלה קדושת מחנה ישראל שבירושלים. והרמב"ם סוף פ"ו מהלכות בית הבחירה חילק בין קדושת מקדש וירושלים בין קדושת שאר א"י דקדושת מקדש וירושלים משום שכינה ושכינה לא בטלה כו' עיי"ש. ולפענ"ד קדושת ירושלים משום שהוא מחנה ישראל כמו מחנה ישראל שבמדבר וכנ"ל מש"ס זבחים (דף נ"ה ע"א) וא"כ כשגלו ישראל בטל קדושת ירושלים:

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו

הלכה יד

כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה אין קדוש גמור וזה שעשה עזרא שתי תודות זכרון הוא שעשה לא במעשי נתקדש המקום שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים, ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה שקדשה שלמה שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לעתיד לבא. +/השגת הראב"ד/ בקדושה ראשונה שקדשה שלמה. א"א סברת עצמו היא זו ולא ידעתי מאין לו ובכמה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקב ובגמ' אמרו דנפול מחיצות אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא לא חלק בין מקדש לירושלים לשאר א"י ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שנייה קדשה לעתיד לבא לא אמר אלא לשאר א"י אבל לירושלים ולמקדש לא אמר לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד י"י לעולם כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת. +

הלכה טו

לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי שאין שם חומות שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא.

הלכה טז

ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אע"פ ששמומין בקדושתן הן עומדים אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל, וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואע"פ שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה.

כסף משנה הלכות בית הבחירה פרק ו הלכה טז

ומ"ש בשאר א"י שלא קדשה לעתיד לבא נתבאר בראש הלכות תרומות בס"ד. ומ"ש הראב"ד ובכמה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקב ובגמרא אמרו דנפול מחיצות אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא לא חלק בין מקדש וירושלים לשאר א"י י"ל אין משם ראייה דכיון דחזינן דרבי יהושע דהלכתא כוותיה סבר דקדשה לעתיד לבא ולא הזכיר אלא ירושלים ומקדש ממילא אית לן למשמע דבהני דוקא קאמרי לא בשאר א"י ונתן רבינו טעם לדבר אך הנך מקומות דקתני אם אין מקדש ירקב קשו ואין לומר דאתו דלא כהלכתא שהרי רבינו פסק כן בפ"ז מהלכות מעשר שני וצ"ע. ומ"ש ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שנייה קדשה לעתיד לבא לא אמר אלא לשאר א"י וכו' אני אומר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה דאעפ"כ למה היה מניח עזרא מלקדש לעתיד לבא שמא בזמן החרבן יותן לנו רשות להקריב. ומ"ש לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת אני תמה דמעיקרא משמע דכמספק אמרה ובסוף דבריו נראה דפשיטא ליה וחידוש גדול הוא והיה צריך להביא ראייה. ומ"מ מ"ש רבינו אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש וכו' וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה וכו' איני יודע מה כח חזקה גדול מכח כיבוש ולמה לא נאמר בחזקה גם כן משנלקחה הארץ מידינו בטלה חזקה ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש וכי לא היה שם חזקה אטו מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש וצל"ע:

ר' חיים הלוי הלכות שמיטה ויובל פרק יב

ולפי זה מיושב היטב דברי הרמב"ם דלעתיד לבוא יקדשו בתי ערי חומה, אף אם נפרש דקאי גם על מקומות שקידש עזרא, דכיון דהדין דביאת כולכם הוא שייך לעצם ירושת הארץ לענין שמיטות ויובלות ותרומות ומעשרות, וא"כ הא נמצא דירושת הארץ לענין שמיטות ויובלות ותרומות ומעשרות נשלמת ע"י שני הירושות יחד, דירושה שניה אהניא לעצם קדושת הארץ, וירושה שלישית תהני להשלים קדושתה ודין ירושה שלה בביאת כל ישראל שהוא זה ביאת כולכם האמור בתורה, וא"כ י"ל דהוא הדין לענין קידוש בתי ערי חומה, כיון דהם תלוין ביובל, ועצם דינה של קדושת בתי ערי חומה הוא ע"י קדושת הארץ, והוא זה מדברים התלוין בארץ, א"כ ממילא דנוהג בהם דין ביאת כולכם בעצם קדושתם כמו קדושת הארץ לענין יובל, ונשלמת קדושת הבתי ערי חומה ג"כ ע"י שתי הירושות יחד בקדושת הארץ המועילה ליובלות, אשר על כן שפיר מיירי הרמב"ם גם במקומות שקדש עזרא בירושה שניה, ומ"מ שפיר פסק דלעתיד לבוא יקדשו את הארץ ויתחייבו בתרומות ומעשרות ויתחילו למנות שמיטות ויובלות ויקדשו בתי ערי חומה, ואע"ג דבהלכה דלעיל מינה פסק שכבר עשו כן בימי עזרא שקדשה לעתיד לבוא, כיון דכל הני דקחשיב נעשה חיובן ע"י שתי הירושות ביחד, דמשניהם ביחד נשלמה ירושת הארץ וקדושתה בביאת כולם, וכמו שנתבאר.

והנה הראב"ד בפ"א מהל' תרומות שם חולק על הרמב"ם וס"ל דאין צריך ביאת כולכם אלא בחלה לבד ולא בתרומות ומעשרות, ולדידי' הא ודאי דגם שמיטות ויובלות אין צריך ביאת כולכם, ותלוין רק בקדושת הארץ לחוד, וא"כ הרי ממילא דהא דלא נהגו יובלות בירושה שניה, הוא רק משום טעמא דכל יושביה לחוד, דאין זה שייך כלל לעצם ירושת וקדושת הארץ, וקדושת הארץ נגמרה עוד בימי עזרא גם לענין תרומות ומעשרות וגם לענין שמיטות ויובלות ובתי ערי חומה, וע"כ לטעמי' שפיר השיג הכא וכתב דהא דיקדשו בתי ערי חומה לעתיד לבוא היינו דוקא במקומות שלא קידש עזרא, דבמקומות שקידש עזרא הרי כבר נגמר קדושת הבתי ערי חומה לגמרי, ולא חסר בהו תו שום קידוש כלל, כיון דקדושה שניה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, ולא שייך עוד קידוש בתי ערי חומה כיון דכבר נגמרה קדושת הארץ, ומיושב היטב וכמו שנתבאר.

על התשובה

ישראל כארץ נבחרת משתלשלת ונאה אליה מקדושת המקדש ובית הבחירה. ”ועשר הקדושות” הן למעשה בחירה אחת. בכיבוש יהושע לא היה בית-המקדש (כל מזמור קל"ב בתהלים עוסק בנענועים למקדש, והבחירה של ירושלים מופיעה בימי דוד רק לאחר שרכש את גורן ארזון היבוסי). כיבוש יהושע חל בזמן, כאשר עדיין לא היתה קדושת ירושלים ובית-הבחירה שתקרין קדושה על ארץ-ישראל כולה. כיבוש יהושע התחיל על הגבולות, מיריחו לנגב. משם לחוף הים עד לעכו. ולגליל עד לארץ נפתלי. כל חלק שנכבש נתקדש עם כיבושו. כך הלכה קדושת-הכיבוש ועברה ממקום למקום עד שהגיעה, רק בימי דוד, לירושלים, וירושלים נבנה רק לאחרי-מכן, בימי שלמה, בית-הבחירה. כך שארץ-ישראל נתקדשה בכיבוש עוד לפני שהיתה קדושת בית הבחירה ואותה קדושה ראשונה, קדושת יהושע, היתה בה קדושה של כיבוש הנטל עם כיבוש הבא אחריו, ולא היה בה אלמנט הבחירה שקדושתה אינה בטלה עולמית. בית ראשון בא לעולם, לאחר שארץ-ישראל כבר נתקדשה והיתה כאן כאילו קדושה מן החוץ אל הפנים, מן הפריפריה שנכבשה-נתקדשה תחילה למרכז שנכבש-נתקדש אחר-כך.

ואולם, שונה היה המצב בימי עזרא. כשהרמבי"ם מדבר על "חזקה שהחזיקו בה עולי בבל" — היכן היתה חזקה זו? לא בפריפריה, אלא מיד במרכז, בירושלים. המלאכה הראשונה שעשה עזרא לא היתה לנאול את ארץ-ישראל, אלא לכנות את בית המקדש, לשקם את חומות ירושלים. כמוכן שלשים כך צריך שיבואו יהודים לארץ-ישראל. כדי שלא יהיה הבית בנוי בארץ מלאה עממים. כך כתוב (עזרא

כפרה, "יסורים וטאולה

חסקת המסקנה מן המקורות. מה שנוגע לירושלים נאמר. בה (מלכים א, ה, טז) — "מן היום אשר הוצאתי את עמי את ישראל ממצרים לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל" — כלומר, מכל ארץ-ישראל לא בחרתי בעיר אלא בירושלים בלבד שנבחרה מתוך ארץ-ישראל, אבל גם ארץ-ישראל עצמה היא נבחרת לקדושה, שהרי כך שנינו במשנה (נלים פ"א מ"ו): "עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות", אחריה באות במעלות הקדושה עיירות המוקפות חומה ואחר כך ירושלים, לפניו מן החומה, הר-הבית העזרה וכו' עד לשיא הקדושה: קדש הקדשים, "שאיין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכיפורים בשעת העבודה". ממשנה זו אנו למדים כי ארץ-ישראל היא כמין בסיס לפירמידה רבת-קומות של קדושה ובלעדי הבסיס הזה כל הפירמידה כולה מתמוטטת. אילו לא היתה ארץ ישראל נבחרת אף היא — לא היתה מנוויה בין עשר הקדושות הללו. קדושה נבחרת פירושה קדושה של השראת השכינה. בימי יהושע וכל ימי בית ראשון לא היתה לארץ קדושה נבחרת, אלא קדושת כיבוש, שהרי קדושה זו בטלה וקדושת בחירה אינה בטלה לעולם. לעומת זאת היתה הקדושה של ימי עזרא קדושה נבחרת — זו נבחרת בכך אם יש בה השראת השכינה של "לפני ה'". כך אומרים חכמינו ז"ל (משכילתא פתיחתא כה) ש"איין השכינה נגלית בחוץ-לארץ" ואצל יונה כתוב "כי מלפני ה' הוא בורח" — להיכן ברח מלפני ה'? לחוץ לארץ.

בימי יהושע לא היתה קדושה נבחרת זו יכולה לחול, כיוון שלא היה עדיין בית-הבחירה במציאות וקדושת ארץ-

על התשובה

מה סיבוי של זכרון זה?

החסבר הוא, כי אכן את המקדש לא היה עזרא צריך לקדש, שהרי מקודש ועומד היה מימי שלמה; גם את ירושלים לא היה צריך לקדש — אבל את ארץ ישראל כולה מוכרח היה לקדש ע"י בניין המקדש ובניין ירושלים, ומשום-כך העמיד את שתי התודות על החומה להראות שבניין החומה יש בו כדי להקרין על סביבותיו ולקדש בקדושת השכינה את ארץ ישראל כולה. והוא שאומרת הגמרא: "זכר בעלמא הוא דעבידי".

אדם שב מגולות חטאי

ההקבלה שהעלינו קודם בין גלות, חורבן וקינוץ גלויות מצד אחד לבין חטא ותשובה מצד שני, נמשכת גם לעניין זה: שני סוגי תשובה הם. יש תשובת הכיבוש ויש תשובת השכינה וכמו שיש שני סוגי קידוש בביאה לארץ-ישראל, קידוש יהושע ע"י הכיבוש שמקדשין קטע אחר קטע וארץ כולה עזרא כאשר בונים בית-הבחייה במרכז, נעוד הארץ כולה תחת אדנות הנויים וצוררי ישראל מתנכלים לה, כך גם בבעלי תשובה: יש שמקדש עצמו בכיבוש ויש שהוא מקדש עצמו בחטאות השכינה.

"ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמד ושב וקבצך מכל העמים

308

כפרת, "סוררים וטאלה

א, ה): "ויקומו ראשי האבות ליחודה ובנימין וחכתיים והלויים, לכל העיר האלהים את רוחו לעלות לבנות את בית ה' אשר בירושלים: וכל סביבותיהם חזקו בידיהם בכלי כסף בזהב, ברכוש ונבהמה ובמגדנות", וכן (שם ב, א): "ואלה בני המדינה העולים משבי הגולה... וישובו לירושלים". המרכז לעליית עזרא — היה ירושלים.

איך נתקדשה הארץ בימי עזרא? בחזקה? חזקה כשלעצמה אינה מקדשת? בניין המקדש, בניין בית-הבחייה הוא שקידש את ארץ ישראל! הקדושה לא הלכה הפעם מן החיקף, מן הפריפריה אל המרכז — אלא להיפך, הקדושה הופיעה במרכז, ומן הפנים פשטה החוצה כמעין נובע והציפה את כל סביבות ירושלים ומשם הלאה את כל ארץ-ישראל, עד שנתקדשה ארץ ישראל כולה.

הרי שהמקדש של ארץ ישראל בימי עזרא היה בית המקדש, בית בחירה, מקום השראת השכינה ולפיכך פסק הרמב"ם כי קדושת הארץ שקידשה עזרא היה בית המקדש, בית-הבחייה, בדיוק כמו שקדושת שלמה לא בטלה, מפני ששכינה אינה בטלה.

מעניינת הגמרא במסכת שבועות (טז, א) כי עזרא העמיד שתי תודות גדולות בזמן שקידש את ירושלים, ושואלת הגמרא למאן דאמר קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא — הרי שלמה כבר קידשה ולמה היה עזרא צריך את שתי התודות הגדולות? ומשיבה הגמרא: "זכר בעלמא הוא דעבידי". גם הרמב"ם בפ"ו מהלכות בית בחירה כותב: "וזה שעשה עזרא שתי תודות זכרון הוא שעשה שלא במעשיו נתקדש המקום".

307